

GONDOLATOK
A MŰSZAKI-TERMELÉSI SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÓ EGYSÉGEK FELADATAIRÓL
A GAZDASÁGI MECHANIZMUS REFORMJÁNAK IDŐSZAKÁBAN

Hegyi Nándor

Gazdaságirányítási rendszerünk átalakításával kapcsolatos számtalan megnyilatkozás és vitaanyag már sejtetni engedi, hogy a szakirodalmi tájékoztatásnak az új helyzetben a megérdemelt nagy szerep jut majd. Ez a tevékenység nemcsak általános művelődéspolitikánknek fontos területe, és amelyik vállalat vezetősége megmarad e felfogás mellett, az a gazdasági mechanizmus változásának, fejlődésének időszakában látni fogja, hogy termékeinek korszerűsége, munkájának termelékenysége és az általános műszaki színvonal tekintetében elmarad a világgpiaci, de - amennyiben hazai versenytársa akad - a hazai színvonaltól is. A gazdasági mechanizmusról folyó közgazdasági vitában találunk először bőven olyan megnyilatkozásokat, amelyek határozottan utalnak arra az új szerepre, amelyet a szakirodalmi tájékoztatásnak a jelentősebb önállóság felé lépő vállalatok életében be kell töltenie.

Amikor gazdaságirányítási rendszerünk átalakításához tapasztalatokat kell gyűjteni, hogy azokat a gazdasági vezetők elemezve, a gyakorlatban hasznosíthassák, a szakirodalom szervezett közbeiktatása elengedhetetlen.

A műszaki és gazdasági irodalom kutatása, feltárása, szelektálása és tájékoztatása teszi lehetővé a tudomány és technika mindenkori állapotának ismeretét, a távlatok kellő szakértelemmel történő nyomkövetését és csak ezen ismeretek/feltevések és állítások/ellenőrzéséből, analizálásából, elvetéséből vagy alkalmazásából születhetnek meg azok a döntések, amelyek megszüntetik, javítják vagy megváltoztatják egy-egy adott terület termelési és gazdasági viszonyait.

Ugyanis amennyiben a vállalati önállóság említett jelentős szélesítése jelenti a gazdaságirányítási rendszer továbbfejlesztésének helyes útját, - és az eddigi viták és tények ezt látszanak igazolni, - akkor természetesen bővül a vállalat döntési hatásköre is. Mivel a döntésekhez, a variánsok kiválasztásához több és jobb információ szükséges, azt hiszem, nem kell különösebben hangsúlyozni, - első sorban nem a szakirodalmi tájékoztatásban résztvevő dolgozóknak és az ügy gondozásával megbízott szerveknek, - hogy a vállalati szakirodalmi tájékoztatási egységek személyi és technikai kialakítása, ill. megerősítése, munkájuk szervezettebbé tétele és összehangolása,

termelékenységük növelése, munkakörülményeik és szakirodalmi ellátásuk zavartalan biztosítása, a gazdasági mechanizmus átalakításának első mozzanata kell hogy legyen, mind népgazdasági szinten, mind a leszűkített szakterületen.

Kötelességünk erre figyelmeztetni azokat, akik a vállalati struktúra átalakításánál akár gondatlanságból, akár szűklátókörűségből esetleg már kezdetben figyelmen kívül hagyják e terület igazgatási gondozását. A tájékoztatás területén dolgozók nem önös érdekből, de népgazdasági megfontolásokból fel kell hogy hívják a figyelmet e területre éppen azért, mert a tapasztalat szerint igen sok multbeli fejlesztési előterjesztés és igény akadt meg a fejlesztéssel megbízott, - és nem okvetlenül a műszaki tájékoztatás lényegét és fontosságát szem előtt tartó, - vállalati végrehajtó szerv közöm-bössége folytán. Erre emlékezve kell megadnunk a vállalati önállóság e vonatkozásu helyes értelmezését, hiszen a szakirodalmi tájékoztatás létrehozását "szorgalmazó" rendelkezések idején éppen ebben a kérdésben a vállalatok eddig is rosszul értelmezett "önállóságot" élveztek olyannyira, hogy az intézkedések, nem-intézkedések, vagy éppen ellenintézkedések sok esetben inkább önkényessé váltak. Meg kell említenem, hogy a vállalatokat a rendelkezések még saját érdekükben sem kötelezték, gyakrabban éltek a "lehet", mint a "köteles" kitételekkel.

Meg kell értetnünk, - különösen ott, ahol a szakirodalmi tájékoztatás a helytelen értelmezés folytán talán éppen az új intézkedések megtételénél ismét valamilyen adminisztratív kategorizálásba szorul, - hogy munkánknak nemcsak

- a termék megválasztását és a választék, mennyiség és minőség meghatározását és fejlesztését,
- a technológia egészének meghatározását és egyes szakaszaiban való állandó fejlesztését,
- az energia-ellátás és felhasználás gazdaságossá tételét és fejlesztését,
- a termelőeszközök, berendezések és ipari épületek beruházását, fejlesztését, kihasználását és megóvását,
- a munkaerők képzését és továbbképzését,
- a korszerű munkafeltételek biztosítását

kell megelőznie és munkájával szolgálnia, de meg kell előznie magát a döntést is, mivel ennek, - és ebben a kérdésben mind hazánkban, mind a KGST államokban az összes vitapartnerek egyetértettek, - "tudományosan megalapozottnak kell lennie."

Mielőtt elképzelem, hogy milyen új szerep és feladat, milyen kötelezettség hárul új népgazdasági törekvéseink közepette a szakirodalmi tájékoztatás gondozóira, fenntartóira, végrehajtóira és

nem utolsó sorban felhasználóira, meg kell állnom, hogy mondanivalóimat megmagyarázzam:

1. Nem lépek fel az eredetiség, vagy eredetieskedés igényével, de kompilálni sem akarok. Így most szándékosan nem nyulok szakterületünk kérdéseit tárgyaló egyetlen megnyilvánuláshoz sem, mint ahogyan a bevezetésben tettem, amelyhez szükséges volt a gazdasági mechanizmus reformjával kapcsolatos egyes dokumentumok átolvasása. Nem akarok kitalálni semmit sem, s akik ráismernek elgondolásaikra, vegyék figyelembe, hogy azokat emlékezetből, - mint általam is helyesenek tartott elgondolásokat, - rögzitem. Ami ennél több, azt a felhasználók igényeiből és saját tapasztalatomból szűröm le.

2. Egyetlen dokumentumra mégis emlékeztetnem kell. LOSONCZI Ágnes: Tartózkodó kérelem. /Valóság, 1966. 1.sz./ című irására hivatkozva, nem kívánok olyan tárgyalásmódba bocsátkozni, amely - a szakterületünkön is eluralkodó "terminológiai infláció" folytán - a közérthetőséget csak szaktolmácsolás beiktatásával biztosítaná. Nem is akarom a fogalmak új magyarázatával új "tudomány" alapját megvetni.

3. Amikor szakirodalmi tájékoztatásról vállalati vonatkozásban beszélek, képtelen vagyok a szakkönyvtári és a műszaki tájékoztatási feladatokat egymástól elhatárolni. Országos vonatkozásban tárgyalhatunk és koncipiálhatunk a két kérdésről külön, de ha ott is rájövünk időnként a két ügy elválaszthatatlanságára, fokozottabban érezhetjük ezt vállalati vonatkozásban.

4. Sem javaslatot, sem intézkedési tervet, sem minimumokat nem kívánok alkotni, bár óhatatlanul említeni kell ezeket. Az OMFB, az OMKDK és a KGM MTTI bizalmából alkalman volt véleményemet az egyes kérdésekben kinyilvánítani. Inkább vállalati szituációból szeretném, talán rendszertelenül, de érzékeltetni, hogy az új gazdasági mechanizmusba illeszkedés folyamatában mit vár a szakirodalmi tájékoztatás közvetlen felhasználója /intézmény vagy egyén/ és ennek figyelembevételével a tájékoztatás közvetlen szolgáltatója a hatóságoktól, a központi szervektől, a fenntartó vállalattól.

Szeretném, ha ezek az igények, a szolgálati utat megkerülve, egyidőben jutnának el minden érdekelthez és emlékeztetnének az említett javaslatok, intézkedési tervek, minimumok, sőt, utasítások kidolgozásánál.

5. Végül, az alábbiakban nem "egy" tájékoztatási szervetről, hanem "a" tájékoztatási szervekről van szó.

6. A feladatokat a szakirodalmi tájékoztatás felhasználóinak igényeiből vezetem le.

Az OMFB feladatairól:

Köztudomásu, hogy az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság Dokumentációs Állandó Bizottsága évek óta, - különböző összetételű al-

bizottságok közreműködésével, - egy általános felmérés után, tájékoztatásügyi, fordításügyi és szakkönyvtárügyi koncepciókat dolgozott ki. Ezek elemzésével részleteiben nem foglalkozhatom, már csak az idő és helyhiány miatt sem, csupán olyan körülményekre hívom fel a figyelmet, amelyeket az említett közvetlen felhasználók és szolgáltatók, - a továbbiakban az érdekeltek - jogosan vetnek fel.

A koncepciók elkészülésének, nyilvánosságra kerülésének és az azokban javasoltak rendeletekbe, utasításokba rendeződésének aránylag hosszú az átfutási ideje. Ezalatt sokszor szülehetnek olyan utasítások, vállalati intézkedések, szervezeti változtatások, amelyek szembenállnak a koncepciók szellemével, a tájékoztatásügyi fejlesztésével, a várható központi intézkedésekkel és egy-egy tájékoztatási egységnél időleges vagy helyrehozhatatlan károkat okozhatnak.

A másik kérdés, betöltik-e a koncepciók azon hivatásukat, hogy teljes egyetértést hozzanak létre és minden érdekelt közös álláspontját tükrözzék. A tájékoztatásügyi fejlesztésének kérdésében még a szakmai intézményeknél sincs nyoma annak, hogy a koncepciók óta a központi intézmények fejlődése egységes program szerint történne, vagy álláspontjuk közös akciókban megegyezne. Nyilván nem a koncepciók hibája, hogy inkább valamilyen egészségtelen konkurálás megindulását érezhetjük, amelynek keresztútjében a "két érdekelt" szempontjai és érdekei elhamvadnak. Nem kétséges, hogy a koncepciók hatására a központi tájékoztató intézmények fejlődése megindult, azonban a meghódított új területek - sajnos - nem egyszer azonos célkitűzésük, "magyarán" nem koordináltak, és ezzel a szakterületen mutkozó párhuzamosságok már amúgy is tultengő számát feleslegesen szaporították. Gondolok itt pl. a módszertani beavatkozások sokszor nem is egyértelmű meghatározására /hálózati központ, alközpont, ágazat/, amelyek semmibevevése, vagy csak látzat szerinti minimális alkalmazása éppen ezért lassanként vállalati gyakorlattá válik.

Sokallom még a történeti előzmények túlzott tárgyalását, amelyek helyett többet lehetett volna a távlatokkal, a jövővel foglalkozni. Nem a koncepciók és szerkesztők hibájául rovom fel ezt, hiszen amikor a "helyzetfeltárás" kevés szerepet kapott egy koncepcióban, már felmerült az az irányú kritika. /Természetesen megérdemelte a magyar szakkönyvtár- és tájékoztatásügyi egy történeti feldolgozást, és van szakavatott toll a kifejlődés bemutatására, ez azonban nem lehet a koncepciók feladata. Ilyen vonatkozásban "szerencsésnek" kell tartanunk azt az országot, ahol nincsenek ilyen hagyományok és így azonnal a jövő felé fordulhatnak, és nem is kevés sikerrel? A koncepciók céljának kell tehát lennie, hogy a "két érdekelt" szempontjából kiindulva olyan rendeletek, tárcautasítások alapjául szolgáljanak, amelyek a hálózati központ, alközpontok, ágazatok, vállalati egységek nemcsak minimális, de maximális alapjait /káder, tevékenység, technikai adottságok/ meghatározzák, kötelező erővel megteremtik. Meghatározzák a különböző említett szintek feladatait a szervezetben, igazgatási, módszertani, dokumentációs és tájékoztatási, valamint szakkönyvtári vonatkozásban elhatárolva. Segítsék elő a koncepciók az egy szintű intézmények közötti olyan versengést, amelyet az iparág egyedeinek tájékozottsági foka dönt el. Félreértések elkerülése

végett vállalat vállalattal, ágazat ágazattal, alközpont alközponttal versengjen és konkurráljon, és a cél a közvetlen felhasználó kielégítése legyen. A koncepciók nyomán fogalmazott utasításoknak szabályozniuk kell a szekunder kiadvány-tevékenységet is, a "két érdekelt" szempontjainak megfelelően. Revízió alá kell vonni a különböző lépcsők - beleértve a vállalati tájékoztatási egységeket - kiadványi tevékenységét, e másodlagos "szakirodalmi áradatot", amely az elsőfokunál azért veszedelmesebb, mert sok esetben már ott tartunk, hogy egy-egy intézmény egymagában is párhuzamos szolgáltatásokat termel. A felhasználás során már teljes a bizonytalanság, abban a tekintetben, hogy a füzetes, szabadlappos, kartonos szekunder szolgáltatások közül melyikhez forduljon az érdekelt, melyik az, amelyhez munkáját, berendezéseit szinkronizálja. Katasztrofális eredményre jut bármelyik érdekelt, amikor biztonsági okokból az általa másnak tartott szekunder szolgáltatásokból kiszedve a szükségeset, rádőbben a kétharmados párhuzamosságra, a kiadó és saját maga elfecsérelt idejére, munkájának nem termelékeny voltára. Akár dokumentumfajták, akár nyelvek, címek, szakma, forma, tartalom, minőség, igények szerint, vagy bármilyen módon, de valamilyen vonatkozásban meg kell itt is határozni, hogy ki, mit, hogyan és miért csináljon.

Az OMFB és koncepcióinak feladata a jövőbe tekintve, tárcákon keresztül közvetve hatni a hatásköri utakra is. A hálózati központ-hoz utalni a módszertani kérdéseket, az alközpont-hoz a tájékoztatás /auditív és vizuális/ tipizált előállítását és továbbítását a vállalatokhoz, az ágazat felruházni a területszervezéshez szükséges anyagi és erkölcsi tekintéllyel. A vállalati egységek köteleességévé tenni a kapott módszertani segítség felhasználását, az ágazat közreműködésével kapott anyagi és erkölcsi támogatást fejlesztésre fordítani, az alközponttól kapott tájékoztató anyagot szelektálni, az igényekhez szabott formában a felhasználókhöz továbbítani és ez információk utját és gazdasági hatását követni. Ha ezenkívül bármilyen üzletszerű tevékenységet folytat bármelyik szintű intézmény, tegye és teheti azt saját jólfelfogott érdekében. Ha jó az üzletszerűen, illetve térítés ellenében nyújtott tájékoztatás, fordítás, kiadvány stb., azt az érdekeltek mindenképpen átveszik. Az éles verseny ilyen vonatkozásban csak hasznára válhat a hálózatnak, különösen akkor, ha a szubvencionálás /-amit az új gazdaságirányítási rendszerben nehezen tudok elképzelni-/ megszűnése, mind felhasználhatóbb szolgáltatásokra ösztönzi majd a versengő vállalatokat.

Hatnia kell az OMFB-nek a fenntartó vállalatokra és a felhasználókra is. Megteheti ezt éppen azért, mert más, ennél jelentősebb tevékenységi körében a műszaki fejlesztést irányítja és kéri számon. Így befolyást gyakorolhat olyan irányban, hogy a vállalati fejlesztési terveket, - a gyártmányok és a technológia vonatkozásában - tudományos szakirodalommal és a világszínvonal ismeretében alapozzák meg és dolgozzák ki.

A hálózati központ feladatairól:

A fentiek már utalnak a hálózati központ szerepére. Az OMFKK - azonkívül, hogy mint országos központi műszaki könyvtár és e minőség-

gében a regionális szakkönyvtári hálózat kiépítésének felelőse - rendelkeznek a szakirodalmi tájékoztatás minden szintjének fejlesztéséhez alkalmas, módszertani /kutató, kísérletező, oktató és bevezető/ szakemberekkel. Ugy vélem, ehhez adottságai teljes mértékben megvannak. Ebben a feladatkörében a hálózat minden szintjére meg kell határozni a szakkönyvtári és tájékoztatási tevékenység összehangolt módszerét és ehhez ki kell képeznie a szükséges szakkadereket is. Az OMKDK-nak az illetékes és esetenként más területekről is bevont szakemberekkel kell kidolgoznia a könyvtár- és tájékoztatásügy minimális, de maximális követelményeit is, amelyeknél több irányból kell megközelíteni a kérdéseket. E normáknak - nevezzük egy szóval, - tartalmazniuk kell azon minimális és maximális magatartást és tevékenységeket, amelyeket a műszaki termelési hálózat minden gondzó és dolgozó szintjének el kell látnia. Tartalmaznia kell e tevékenységek ellátásához szükséges feltételeket, amelyek megteremtési kötelezettsége mindig az előző szinté, az alsóbb felé. Tartalmaznia kell a tevékenység általános és kötelező módszereit. Mivel egyes szinteknek igazgatási kérdésekkel is foglalkozniuk kell, ezek módszereit és normáit is rögzíteni kell. A minimumoknak nemcsak a tájékoztatásügy vagy a tájékoztatási szervek, hanem sokkal inkább gazdaságirányítási rendszerünk változásának függvényéből, az ipar és a felhasználó, valamint a szakirodalmi tájékoztatás gazdaságossági szempontjaiból kell kiindulniuk. Ha figyelemmel olvassuk a gazdasági mechanizmusról már eddig megjelent publikációkat, meg kell állapítanunk, hogy a szakkönyvtári tájékoztatási munkában a hagyományok forradalmi átvértékelésének kell bekövetkeznie a gazdaságosabb és termelékenyebb dokumentációs munka irányában. A módszertani minimumok kidolgozásával megbízott szakembereknek éppen a mi területünkön bőven lesz alkalmuk arra, hogy a hagyományos könyvtári és dokumentációs munka és az új igények buktatóit kikerüljék. A minimumok és a módszertani feladatok kidolgozása és folyamatos átdolgozása közben az OMKDK-nak állandóan érintkezésben kell lennie a Könyvtár tudományi és Módszertani Központtal éppen úgy, mint a vállalati egységekkel, hogy a lehetőségek és igények egyeztetése révén mindig az aktuális színvonal érdekében módosítsa javaslatait és szerezzon annak érvényt rendelési uton, az OMPB-n keresztül.

Ha az OMKDK gyűjtőkörében nem is, de visszakeresési és szolgáltatási tevékenységében gyökeres változásoknak kell bekövetkeznie, amelyeknek gépesítésben és modern reprográfiai eljárásokban kell kifejezésre jutni. Ezek részleteibe való bocsátkozása itt felesleges, az ismert és még nem ismert lehetőségek a jelenlegi tájékoztatásügyi publikációkban igen tág teret kapnak. A változások irányára szerény mondanivalóim más helyen magam is utalok.

A hálózati alközpontok feladatai:

A hálózati alközpontoknak fő feladatként a dokumentációs feltárás, előállítás és továbbítás /szolgáltatás/ munkájának korszerűsítését kell szem előtt tartaniuk. Ha mennyiségi változásoknak, nem is nagymértékben, de minőségi változásoknak feltétlenül be kell következniük. Saját példából utalok egy állapotra, amely fényt vet arra, milyen változás indokolt a feltárás munkájában. Amikor itt a Műsza-

ki Lapszemle sorozatot említem, csak azért teszem, mert egy tipikusan hálózati alközponti feladatot akarok megvilágítani. Ha pl. szekunder kiadványokban "műanyagok üzemenyagszűrőkben való alkalmazására" keres irodalmat a felhasználó, akkor csak a Műszaki Lapszemle sorozat esetében legalább három kiadványban keresheti. Keresheti a "Gépészet": "Hőerő-, levegő- és folyadéknomásos gépek, Csövek és csőszerelevények" fejezetében, mert benzin- és Diesel-motorokról bőven szerepelnek itt annotációk. Mivel tehát az üzemenyagszűrő és annak betéteje motorikus alkatrész, ez az első állomás. De nem hagyhatja ki a "Gépészet": "Gépelemek, szerkezetek általában" fejezetét sem, mivel esetünkben gépelemről is szó van. Tovább kell keresnie azonban a "Közlekedés" c. lapszemle "Közuti járművek"-től az "Egyéb közuti járművek"-ig tartó hat részfejezetében is, a fenti okoknál fogva. Mivel a keresett szűrőbetét műanyagból van, elő kell vennie a "Kémia, Vegyipar" c. lapszemlét is. Nincs kezemen példány, de feltételezem, hogy mint szűrőt, valahol a laboratóriumi felszereléseknél is éppen úgy keresni kell, mint a műanyagokat referáló részben. És még így is csak a Műszaki Lapszemlén rágtuk át magunkat, egy-három évre visszamenően és ezután már két okból sem tudjuk, hogyan folytassuk kutatásunkat. Egyrészt nem tudjuk, hogy egyéb, füzetes, szabadlapos és kartonformátumu kiadványoknál és más-más intézményeknél milyen mértékű a párhuzamosság, másrészt nem tudjuk, milyen folyóiratokat nézzünk át, hiszen azt sem tudjuk teljes biztonsággal, hogy ez említett szekunderkiadványok mely folyóiratokat tartak fel. Hiszen az a körülmény, hogy valamelyik folyóiratra nem történik hivatkozás, még nem jelenti azt, hogy nem vonták feltárás alá. Példánkban csak a gépkocsi több-ezer alkatrészéből emeltünk ki egyet. De hivatkozhatnék az üzemszervezés kérdéseire /munkahely-, munkafolyamat-, vezetés-, stb. szervezések/, amelyek a Műszaki Lapszemle sorozat mindegyik darabjában fellelhetők, a számtalan egyéb kiadványon kívül. Persze egyszerűbb lenne egy-egy tájékoztatói intézménytől bibliográfiát igényelni, azonban ehhez a következőket kell mérlegre tenni. Kiadhatunk-e 2-300 Ft-ot 10-15 tételből álló bibliográfiáért; miért vannak a szekunder kiadványok; mi olcsóbb: a bibliográfia, avagy a helyi feltárás. Azt hiszem, ennek eldöntését nyílt kérdéssé tehetem.

A Műszaki Lapszemle kritikáját, illetve a fenti kis elemzést csak példaként vettem elő, ugyanez az eset áll fenn más intézmények különböző kiadványainál is. Mindenesetre azt akartam ezzel érzékeltetni, hogy csak ezen egyetlen területen milyen óriási feladat vár a hálózati alközpontokra, a szekunder kiadványok kódolása, s ezzel kapcsolatban a párhuzamosságok megszüntetése és az egy témában teljes-ségre való törekvés igényének kielégítése érdekében. Feltételezem, hogy az alközpontok meglévő kapacitása erre elég is. Főmetallurgusunktól hallok, hogy a "Sztal" c. folyóiratnak a KGM MTTI által készített, fedőlaptól fedőlapig terjedő fordítását nem tartja szükségesnek, figyelembevéve a magyar kohászati üzemek számát. Csak az itt felszabaduló erőfeszítések feltárása, majd az ennek nyomán jelentkező fordítási munkákra azt hiszem több gyakorlati haszonnal járna. De a szekunder-kiadványoknál maradvány érzem, hogy az OMKDK-nak igen nagyarányú feltáró tevékenységét cédula formájába kellene öntenie és szétszórnia a hálózati alközpontokhoz /esetleg szélesebb profilu vállalatokhoz/. Az alközpontok ebből - az iparág terminológiá-

jában, de a dolgozó rétegek szintjeinek megfelelően - füzetes szekunder /ha úgy tetszik tercier kiadványokat/ készíthetnének. Ez igen nagy előnnyel járna. Először is az egyes szakmai kérdések, /pl. a műanyagszűrők alkalmazása/, feltétlenül a helyükre kerülnének, másodsor, jelentős nyelvi kapacitás szabadulna fel, harmadszor, érvényesülne a papirtakarékosság szempontja is, negyedszer, megrövidülne a visszakeresés és szolgáltatás időtartama, végül megszűnne a vállalatok párhuzamos kiadási tevékenysége. A szakozási és terminológiai kérdések tekintetében azonban sok hagyományos kötöttséget kell feloldani.

Az alközpontok ez újszerű kiadványi tevékenységén túlmenően, általában egy új nézőpont kialakítása válik szükségessé. A vállalatoknak elsősorban arra van igényük, hogy egy-egy kiemelt fejlesztési tervhez ne szakirodalmat, hanem felhasználható dokumentumot kapjanak. Olyan kompilációk készítésére is gondolok, mint pl. az OMKDK Műszaki-Gazdasági Tájékoztatója, csak egy-egy szűkebb szakterületre korlátozva. Az MGT kétségtelenül nehéz helyzetben lehet, amikor pl. a raktártelepítésről kompilál, hiszen az élelmiszerraktárraktól kezdve még a kohászati üzemek problémáival is foglalkoznia kell, éppen úgy, mint amikor műszaki ellenőrzésről beszélve, a textilipart a gépjárműiparral együtt kell tárgyalnia, holott azon elvi jelentőségű megállapításokon kívül, - hogy a minőségnek itt is, ott is javulnia kell, - kevés a közösen alkalmazható mondanivaló.

"Aki sokat markol, keveset fog", mondhatjuk - mégis kitűnő kiadvány az MGT, különösen egyes célszámai. Ha ez így van, mennyivel célszerűbb lenne a keveset markoló, gyakori megjelenésű és sok más helyett is kiadható "iparági műszaki-gazdasági tájékoztató", amely kiemeltségi és fontossági sorrendben foglalkozna a műszaki fejlesztési részfeladatok alátámasztásával. Ha megerősítenénk az ágazati munkát, akkor a további bontás kézenfekvővé válnék.

Sok gondot okoz a vállalatoknak a szakmunkások tájékoztatása. A felsőbb szervek, de a SZOT is jogosan igénylik a vállalati tájékoztatói egységektől az ismert átlagszázalék megváltoztatását. Kevés dicséretet, de annál több elmarasztalást kapnak a vállalati egységek e kérdés megoldatlansága miatt. Azonban azonkívül, hogy a nézetek felsőbb szinten még a kérdés hovatarozásának megítélésében sem egységesek, segítséget a megoldáshoz senki sem nyújt. Ha egy egyértelmű állásfoglalás amellett döntene, hogy a szakmunkások tájékoztatása a vállalati egységek feladata, a hálózati alközpontok feladata lenne kiadványi politikájukat ilyen irányban is megváltoztatni.

A hálózati tárcaközpontok egyik legfontosabb tevékenysége a területszervezés, amely elválaszthatatlan az igazgatási kérdésektől, de még a vállalati egységek megbecsülésétől is. Mi történt ebben a vonatkozásban? Kétségtelen, hogy nagyon sok olyasmi, amit az egységek maguk is megoldhattak volna, de nagyon kevés ott, ahol erőteljes beavatkozásra van szükség. Egy kiragadott, de égető kérdésre utalok akkor, amikor határozottan kimondom, hogy a tájékoztatói egységek és szakkönyvtárak területi elhelyezése a vállalatok zömében még korántsem kielégítő. Megfoghatatlan számomra is, hogy amíg a közműve-

lódési könyvtárak építése /szükség van rájuk! a SZOT, a tanácsok, nem egy esetben ipari vállalatok /ld. szakszervezeti könyvtárak/ támogatásával hihetetlen lendületet vett, addig jelentős vállalati egységeket, azok anyagát és dolgozóit egészségügyi, esztétikai, raktári és gazdasági szempontból stb. méltánytalanul, - gazdasági, reprezentatív és közművelődési funkciójukat figyelmen kívül hagyva, - megengedhetetlen állapotban tartják. Mivel itt a fenntartó intézmény értetlenségéről is szó van, ezért, - és éppen ezért, - elsőrendű tárcaközponti területszervezési feladatnak tartom e kérdésbe minisztériális apektusból az operatív és sürgős beavatkozást. Ugyanez vonatkozik a káderellátás, a bérezés kérdéseinek göndözására is.

A vállalati egységek egymás közti viszonyában is érezhető idegenkedés /ennek bizonyítására később visszatérek/ bizonytalanná teszi, hogy centralizálás vagy decentralizálás következett-e be. A vállalati egységek vezetői ugyanis nem érzik azt a gondoskodást, amely a centralizálás, sem azt az önállóságot, amely a decentralizálás következménye. A vállalati tájékoztatási egység kiszolgálója, egyben kiszolgáltatója sok esetben mind a hálózati alközpontnak, mind vállalatának. A súlyos kijelentés magyarázatot kíván: a vállalati egység a hálózati tárcaközpontnak jelent, adatokat szolgáltat, utasításokat hajt végre még akkor is, ha csak kérésről van szó. Amikor helyiség, bér, felszerelés stb. kérdésében közbenjárást igényel, hatásköri mentegetőzésekbe botlik. A fenntartó szervezet, ugyancsak - és természetesen hivatalból - feladatain túlmenően is kiszolgálja /pl. közlönyök, árjegyzékek beszerzésével és feldolgozásával/, amikor azonban itt hivatkozik vélt jogaira, akkor a rendeletek utvesztői alapján "világos" magyarázatot kap igényének jogtalanságáról.

Fel kell ruházni tehát a hálózati tárcaközpontokat olyan hatáskörrel, hogy a művelődésügyi tárca szakterületét érintő, de más tárcákhoz tartozó tájékoztatási egységekre és dolgozókra is érvényes rendelkezéseket átültethessék az ipari tárcák rendelkezései közé úgy, hogy, azok a munkaügyi és pénzügyi tárca rendeleteivel is összhangban legyenek.

A hálózati tárcaközpontoknak tehát elsősorban igazgatási hatáskört kell ellátniuk és csak másodsorban legyenek dokumentációs intézmények, vagy vállalkozások.

Ami viszont a dokumentációs és tájékoztató munkát illeti, a tárcaközpontok erőteljes lépéseket tesznek a korszerűség követelményeinek elérésére anélkül, hogy a hálózat tagjai lépést tarthatnának velük. Így amilyen mértékben közelednek az ideális módszerek felé, ugyanolyan mértékben távolodnak a gondjaikra bizott tájékoztatási egységektől, amelyek nem lesznek képesek sem módszertani utasításokat végrehajtani, sem szolgáltatásaikat átvenni. Még kell mondanom, hogy a vállalati tájékoztatási egységek és azok dolgozói nem idegenkednek az újtól, - van ilyen vád is, - hanem segítség nélkül egyszerűen képtelenek a minimális gépesítési lehetőségeket /írógép, Dokufo, kézi lyukkártya válogató stb./ megteremtteni. Amikor egy olyan típusú peremlyukkártya rászó-szelektáló gép, mint amilyen pl. a KGM MTTI Prospektustárában van, műszergazdálkodás alá vont cikk, és az ipari

vállalatok műszerhiánnyal küzdenek, nem az az elsődrendű gondjuk, hogy tájékoztatási egységeiknek ilyen beszerezzenek. Amikor egy másológép sokszorosító gépnek van minősítve, az ezzel járó torturákkal együtt, minden tájékoztatási egység óvakodni fog beszerzésétől. Amikor a de facto termelőrészelek irógéphiánnyal küzdenek, nem mindennél elsőrendű szempont a műszaki könyvtár kielégítése. De sorolhatnám tovább. Tehát, - vagy óvatosan a gépesítéssel, vagy - és ez a kötelező és járható út, - a vállalati egységekkel szinkronban gépesítsünk!

Még sok szó eshetne a hálózati tárcaközpontokról, részletesebben tennivalójukról, azonban az elnagyolt előadottakból, úgy vélem, láthatóvá válik, mit kívánnak tudomásom szerint az "érdekeltek". Gazdaságirányítási rendszerünk átalakulása során a részletek majd élesen jelentkeznek és gondjaink, vitáink, megbeszéléseink előtérben fognak állni.

Az ágazati irodák feladatai:

Nem kerülhetem ki ezt a lépcsőt sem. Nem ismerem működésüket, de mivel rendeleti úton létrehozták őket, beszélni kell róluk is. Nem tartottam eddig sem lehetségesnek, hogy egy vállalat saját erőit, térítés vagy kereskedelmi cél, különösebb haszon nélkül más vállalatok érdekeinek szolgálatába állítsa. A gazdasági mechanizmus átalakítása során ezt még inkább lehetetlennek tartom. Nem hiszem azt sem, hogy az ágazati feladatra kijelölt vállalati egység munkaerő tekintetében olyan kedvező helyzetben lenne, hogy ezen a területen érdemleges munkát végezzen. De van-e egyáltalán ágazati feladat? Van. Amit műszaki propaganda tevékenységnek nevezünk, azt egészében és feltétlenül ágazati munkakörbe utalnám; ez a tevékenység ugyanis az, amelyet vállalati egységek a legkevésbé, inkább csak a látszat kedvéért a csak más, fontosabb munkák rovására tudnak ellátni. Elképzelhető az is, hogy a vállalati szekunder vagy tercier kiadványok előállítására, sőt szakemberekkel konzultált és szakirodalmilag megalapozott, ábrás témadokumentációs kiadványok előállítása is ágazati irodához legyen központosítva. Elképzelhető egy sajátos gyűjtői körű, az iparág összes publikációit /gyártmányismertető, vizsgálati, kutatási, tanulmányi jelentések/ tartalmazó ágazati iroda, amely a maximális teljességre törekszik.

Mindehhez azonban az ágazati irodának függetlennek kell lennie egy adott vállalattól. Az ágazati munka mai állapota, annak ellenére, hogy sokan erejükön felül vállalják ezt a hálátlan, a tárcaközpont és a vállalat közötti - ütköző szerepet, nem kielégítő. Félő - mivel gazdaságilag ellenőrizhetetlennek látszó befektetésről van szó - hogy a vállalatok egy ilyen iroda közös fenntartását sem most, de különösen a jövőben nem vállalják. Nem tudjuk, hogy milyen hatással lesz erre a gazdaságirányítás reformja, s így sorsukat a jövőre kell bizni. Pillanatnyilag a helyzet az, hogy míg a fenntartó vállalatnál csak terhet jelent ez a többletmunka, addig a hozzájuk tartozó vállalatok tájékoztatási egységeinek munkájához nem sok segítséget nyújthatnak.

A fenntartó intézmény feladatairól: Abból, ahogyan az OMFB-nek,

a hálózati központnak és alközpontoknak hatniok kell a fenntartó vállalatra vagy intézményre, már kibontakozik előttünk, mi a vállalat - a fenntartó intézmény - feladata a szakirodalmi tájékoztatás méltó helyére állításának komplexumában. Ezt összegezve és ezen kívül a feladatok köré sorolhatom a következőket:

1. A gazdasági mechanizmus átalakításának időszakában a vállalatnak fel kell ismernie, hogy tájékoztatási egysége produktív, termelő részleg.

2. Szervezetileg is állítsa az egységet a megfelelő helyre. Félre kell tenni azt a téves nézetet, hogy mivel ezen egység a vállalat minden részlegének dolgozik, mindegy, hogy ki a felettes szerve. Egy példával utalok arra, hogy a vállalat is érzi, hogy ez nem helyes, és azzal mutatja a bizonytalanságot ebben a tekintetben, hogy pl. egy könyvtárat, - később tájékoztatási osztályt, - 16 éves működése alatt 12 helyre szerveztek. Egy-egy felettes szervnek így egy évnél alig több ideje jutott arra, hogy a hozzácsatolt részleggel foglalkozzék, illetve hogy érdemi fejlesztésbe bocsátkozzék. Pedig a példa esetében éppen a KGM 62100/1962 sz. utasítása határozottan kimondja: "a vállalati, a kutató-tervező és fejlesztő intézeti propaganda irodákat a már működő, különféle műszaki propagandával foglalkozó szervezetek /pl. műszaki könyvtár, dokumentáló, fordítórészleg, műszaki klub stb./ összevonásával kell létrehozni, megerősíteni és továbbfejlesztetni, a vállalatok részére mindenkor biztosított létszám- és bérkeretű belül, a főmérnök közvetlen irányítása alatt." El kell ismernünk, hogy ez a szervezeti megoldás a gyakorlatban nem minden esetben valósulhat meg. Annak szem előtt tartásával, hogy a tájékoztatási egységnek ott a helye, ahol a gyártás és a gyártmány kialakításának folyamata megkezdődik, meg kell keresni és meg lehet találni az alkalmas szervezeti megoldást.

3. Lehet hogy paradoxonnak hangzik, de a következő feladat a tájékoztatási egység tájékoztatása. Csak úgy lehet tájékoztatni, ha tájékoztattak vagyunk a vállalati éves és távlati tervek minden mozzanatáról.

4. A vállalat ne csak a rendelkezéseket hajtsa végre, hanem mérlegelje és alkalmazza azokat a javaslatokat és minimumokat, amelyeket tapasztalt és illetékes szakemberek és intézmények gazdasági megfontolásból, a tájékoztatási egységek fejlesztésére javasolnak.

5. Ne döntsön a vállalat a szakirodalmi tájékoztatás és az egység fejlesztésének kérdéseiben addig, amíg szakkönyvtárosát, tájékoztatási szakemberét meg nem hallgatta. Ha ezt a szakembert nem tartja illetékesnek, forduljon a hálózat illetékes szakemberéhez.

6. Az előbb említett szakemberek bevonásával és a kidolgozott vagy kidolgozásra kerülő normák ismeretében mérje fel a vállalat, hogy gyártási volumenének és létszámának függvényében milyen nagyságrendű és összetételű tájékoztatási részlegre van szüksége, mennyi ennek forint-kihatása és területi igénye. Az így biztosított feltételek után várhatja jogosan a szükséges minőségű és mennyiségű tájékoztatást.

7. Használja fel a vállalat az egység által nyújtott információkat új gyártmány vagy technológia bevezetésénél; azok felhasználásáról, eredményességéről vagy eredménytelenségéről, dokumentumonként vagy témánként tájékoztassa és bírálja meg egységét annak érdekében, hogy az munkáján változtathasson, illetve a kritikát ugyan ezen okból a hálózati alközpontozóhoz vagy központozóhoz továbbíthassa.

8. A várható gazdaságirányítási változások szellemében, a vállalat tegye érdekeltté tájékoztató egységét, illetve annak dolgozóit a nyújtott szolgáltatások eredményességének mértékében. Mivel az egység dolgozói erkölcsi szempontok, de összeférhetetlenség folytán sem szerepelhetnek ujtóként, mérlegelendő, hogy a szolgáltatott szakirodalom segítségével kidolgozott ujtások, ésszerűsítések díjazásából valamilyen formában részesüljenek.

9. Adjon olyan térbeli és reprezentatív elhelyezést, valamint technikai felszerelést a vállalat, hogy az egység az állomány védelmének szemeltartásával nyugodtan, de azért gyorsan dolgozhasson.

10. A vállalat illetékes szakemberei publikációkból és előadásokon ismerkedjenek meg a szakirodalmi tájékoztatás jelentőségével, az országos hálózat munkájával, a fejlődés irányzataival, és csak ezek ismeretében hozzák meg az egységgel kapcsolatos esetenkénti döntéseiket.

11. Kötelezze a vállalat vezetősége dolgozóit, hogy új módszerek és eljárások kidolgozásakor, - a világszínvonal megközelítése érdekében, - döntéseiket megelőzően tanulmányozzák az egység által szolgáltatott, a szakirodalomban lefektetett tapasztalatokat.

A vállalati tájékoztatási egységek feladatairól:

Annak érdekében, hogy szükséges-e újra és újra tudatosítani területünk dolgozóiban feladataik mibenlétét, több éves személyes kapcsolatokból nyert információim és tapasztalatcsere látogatásaim kiegészítésére levélben fordultam 34 KGM vállalati szakkönyvtárhoz, illetve tájékoztatási egység vezetőkhöz. Az eredmény meglehetősen lehangoló volt. Megdöbbentett a már más vonatkozásban említett idegenkedés, és ez csak megerősítette azt a meggyőződésemet, hogy az OMKDK által az 1950-es években gyakorlattá tett és azóta sajnálatosan elmaradt munkaértekezleteket valamilyen módon és szinten fel kell eleveníteni. Ugy érzem, hogy ezek nélkül a terület dolgozói nemcsak munkájuk jelentőségének elismertetésében, hanem egyéni problémáik tekintetében is érdekképviselő nélkül maradtak. Amikor csak helyeslés kíséretében a fordítók érdekképviselőtének megteremtésére irányuló törekvéseket, önmagától adódik a kérdés, vajon akár objektív, akár szubjektív tekintetben jobb helyzetben vannak-e a szakkönyvtárak és a dokumentátorok. Mivel erősen kételkedem ebben, megfontolandó, nem lehetséges-e a két kérdést együtt rendezni.

A 34 megkérdezettre visszatérve, röviden annyit feladataikról: ne adják fel a látványosért a lényegest még akkor sem, ha a félhivatalos vélemények az előbbi pozitíven értékelik. Gondolok itt arra,

amikor egy tájékoztatási egység előrelépését fejlődésben /a sokszor szükségtelen/ kiadványi tevékenység megkezdésével mérik. Az efajta "mutató" alkalmazása már túlhaladott.

Említett kérdéseim a 34 megkérdezetthez egyébként a következők voltak:

"1. Milyen változást hoztak az OMF B koncepciók, illetve a 62 100 sz. rendelet az Önök szakkönyvtárának vagy tájékoztatási egységének életében;

- 1.1 szervezeti vonatkozásban /irányítás, hovatartozás stb./;
- 1.2 a hálózati központtal, - alközponttal vagy ágazati irodával, - való igazgatási szakmai /módszerbeli/ vagy szakirodalmi ellátottsági kapcsolatukban;
- 1.3 létszám /megfelelő munkaerő/ és bér tekintetében;
- 1.4 a szakszervezeti könyvtárral való kapcsolatban.

2. Az 1962. évet megelőző szakkönyvtári vagy tájékoztatási tevékenység

- 2.1 milyen új feladatokkal, ill. tevékenységgel bővül, és ha igen, hogyan tudják azt ellátni;
- 2.2 a technikai ellátottság /gépesítés/ milyen mértékű volt 1962. előtt és mivel gyarapodott;
- 2.3 a termelési, kutatási és fejlesztési tevékenység szakirodalmi ellátásán túl van-e az egységnek egyéb vállalt vagy kapott feladata /pl. a szakmunkások tájékoztatása stb./;

3. Folytat-e felmérést a szolgáltatott szakirodalom gazdasági hatékonyságáról.

4. A gazdasági mechanizmus reformjának időszakában hogyan látja tájékoztatási egységének vagy szakkönyvtárának jövőjét, ill. mi-ben látja feladatát.

A 34 megkérdezett közül mindössze 7 válaszolt. Ezek közül 3 feletteseivel válaszoltatott. Ezek után nincs értelme a válaszok valamilyen elemzésének, hiszen a 27 nem válaszoló hallgatásából az elemzés kézenfekvő: meglehetősen idegenek vagyunk egymás számára, és a szakkönyvtárosok vonatkozásában ezen a Magyar Könyvtárosok Egyesülete sem segített. Mégis érdemes egy-két reflexióból idézni. Először lássuk a felettesek válaszait, amelyekben többnyire a kérdések számításaira hivatkoznak:

1. Vállalat: "A kérdőív 1-3. pontjára az OMF B koncepciók, ill. a 62 100 sz. rendelet sem a szakkönyvtárnak, sem a tájékoztatás terén változást nem hozott. 4. A könyvtár feladata a legújabb szakiro-

dalom beszerzése, a vezetők és dolgozók tájékoztatása a beérkezett új szakirodalomról. Könnyen kezelhető, korszerű katalógusok."

2. Vállalat: "Mégkaptuk f.hó 18-i levelét és ajánljuk, hogy kérésével felettes szervünkhöz /közli az iparigazgatóság nevét/ sziveskedjék fordulni."

3. Vállalat: Teljes levele a következő: "1966.jan.18-i levelére válaszolva közöljük Műszaki Könyvtárunk választát kérdéseire. 1., 1.1-, 1.2 a KGM MTTI-vel, ill. /itt közli az iparági igazgatóság nevét/ tartunk kapcsolatot, résztvesztünk az értekezleteken, különféle kiadványokat kapunk. 1.3-, 1.4-, 2., 2.1-, 2.2-, 2.3-, 3., 4.- Kérjük fentiek szives tudomásulvételét. Aláírások."

Meg kell említenem, hogy egy megkérdezett az alközponthoz fordult felhatalmazásért, válaszoljon-e kérdéseimre. Az alközpont felhívta figyelmemet a szolgálati ut betartására, azonban jószándékomat elismerve, közölte a hozzáfordulással, hogy nyugodtan válaszolhat. Természetesen nem válaszolt.

Engedjék meg, hogy idézzek a közvetlen /tájékoztató egység vezetőktől, ill. szakkönyvtárosoktól származó/ válaszokból. A szépírtetés nélküli, ószinte feleletekből láthatjuk, hogy a terület dolgozó tiszttában vannak feladataikkal és többé-kevésbé a nehézségek megoldását is ismerik:

4. Vállalat: "A gazdasági mechanizmus reformjának időszakában a vállalati műszaki tájékoztatás egyik fontos feladatának tekintjük a gyári fejlesztési tervek kiszolgálását műszaki dokumentációval. Ezt a feladatot lehetőségünkől függően az egyes dolgozókra lebontva szeretnénk megvalósítani."

5. Vállalat: "1.3. A könyvtárba több mint 8000 kötet szakkönyv és 136 fajta szakfolyóirat jár, ennek feldolgozásához, a manuális munkák elvégzésére gépiróra lenne szükség. Ilyen azonban nincs. 1.4. A szakszervezeti könyvtárat külön kezelik. Munkánkban nincs kapcsolat. 2. A tájékoztatás folyóiratok körözésével történt, ill. az azokra tűzött cédulákkal hívtuk fel a figyelmet. A könyvtári asztalokon voltak az új könyvek. Köröztük a megjelent új könyvek levehető, színes borítólappait." 2.1. A házi folyóiratot kívül szükséges lenne a tájékoztatás. Lyukkártyák bevezetésére gondolok, ehhez azonban elsősorban gépirói kapacitásra lenne szükség. Ennek hiányában azonban még a házi folyóirat kiadása is szünetel. 2.2. 1962. előlt volt a könyvtárnak külön reprodukciós fényképezőgépe és diktafonja. Diktafonunk, ill. magnetofonunk jelenleg nincs. 3. Nincs mód-szerünk a szolgáltatott szakirodalom gazdasági hatékonyságának felméréséről. 4.4. .... a feladatokat közvetlenül a vállalat vezetőségétől kellene kapnunk, különösen olyan esetben, amikor a vállalatnak több telephelye is van. Ugy érzem, célkitűzéseinkben nélkülözzük a vezetés szempontjainak kidomborítását."

6. Vállalat: "1.3 és 1.4. Egyedül vagyok a könyvtárban, és én kezelem a szakszervezeti könyvtárat is, vagyis a műszaki és szak-

szervezeti könyvtárat is, vagyis a műszaki és szakszervezeti könyvtár egy helyiségben, egy kezelésben van. 2.1. Különleges új feladatokat nem végeztek. 2.2. Technikai ellátottság /gépesítés/ 1962. előtt nem volt és jelenleg sincs. 2.3. Nincs. 3. Nem. 4. Tekintettel arra, hogy egyedül kezeltem a műszaki könyvtárat a szakszervezeti könyvtárral, amelynek állománya közel tízezer kötet, így eddigi feladatomon túlmenően, további szakkönyvtári tevékenységet kifejtteni nem tudok."

7. Vállalat: Az egyetlen vállalat, ahol kielégítően folynak és fejlődnek az ügyek, így a levélből nem idézek.

Ezen elkanyarodás után visszatérve a feladatokhoz, nem lehet mást elképzelni azonkívül, hogy minden erővel, eszközzel, forrásból és formában a legdifferenciáltabb, szakmailag ellenőrzött, preventív és széleskörű olyan szakirodalmi tájékoztatást kell nyújtanunk, amelynek hatását a felhasználók munkájukban lemérhetik. Egy ilyen tájékoztatás módszereit korábban már ismertettem, ezért engedjék meg, hogy most a tájékoztatási osztályunkhoz 1962. óta érkező reprezentatív jellegű visszajelentésekről beszéljek, ill. azokat idézzem:

"Az 1962.szept.9-én megindított és ugyanezen év végére 88 témában, 910 adatot továbbított, szelektált tájékoztatásunk hatékonyságának kivizsgálására az év végén mindössze öt helyről kértünk visszajelentést a felhasználásról. Ezek szerint a szolgáltatott címadoatok, referátumok, tömörítvények, bibliográfiák vagy speciális összeállítások és az ezek alapján szolgáltatott eredeti dokumentumok, fordítások és kompilációk 1962-ben 8 662 650 Ft megtakarításhoz nyújtottak segítséget, amelyek anyagfelhasználás és normaóra csökkenésből álltak elő. Ezen 1962. évi visszajelentésekből idézzük példának Kisérleti Üzemünk levelét: "A műszaki életben mindennapos, lelkiismeretes munkánkon túlmenően kiemelkedő eredmények születtek a Műszaki Könyvtár segítségével a következő témákban: turbofeltöltéses motorok vizsgálata, centrifugál kenőolajszűrő kialakítása, a légszűrő vizsgálatainak és az új szűrőberendezésnek kialakítása, műanyagok széleskörű bevezetése stb. Nem kívánjuk az összes témákat felsorolni, vagy ezek gazdaságossági eredményeit részletesen ismertetni, ezért csak egy - a műanyag-téma - területét emelném ki, ahol a gyári megtakarítás eléri az évi 3,5-4 millió Ft-ot."

Más természetű a "különleges" szocialista brigád levele, amelyben: "... a brigád köszönetét fejezi ki az 1962. évben nyújtott segítségért, melyet a Műszaki Könyvtár a szakirodalomban fellelhető, brigádunk munkáját érintő anyagok rendelkezésünkre bocsátásával, fordításokkal nyújtott. Ennek segítségével brigádunk az 1962. évben összesen 25 újítást dolgozott ki, az újításainkból eredő gazdasági megtakarítás 2 062 650 Ft-ot tett ki."

"A szakirodalom intenzív felhasználásával készült el az első hazai gyártású önhordó ikertartályos üzemanyagszállító nyerges pótkocsi is, amelyhez a világszintvonal ismeretéhez és az azzal való összehasonlításhoz a szükséges gyártmányismertetőket szereztük be, 8-10 féle folyóiratból, két éven át rendszeres tájékoztatást nyuj-

tottunk, majd kb. 20 fordítást készítettünk."

Az 1964. évben 165 témában nyújtott 15 939 szelektált információból, az eredeti dokumentumok beszerzéséből, szolgáltatásából, majd fordításából született eredmények közül a következőkben emelek ki néhány tételt, amelyek jellemzőek a szakirodalmi tájékoztatás és az ipar széles érintkezési felületeire:

"1. Az erőműben a tápvíz-előkészítési problémák megoldásához igényelték a szakirodalom segítségét. A nyújtott 36 szakirodalmi adat felkutatása önmagában is a forrásismerettel rendelkező tájékoztató egység közbenjöttét kívánta, hiszen a saját szakkönyvtárban ez a profil idegen volt. A felkutatott és rendelkezésre adott dokumentumok mindegyike más-más intézménytől, könyvtártól és különböző megjelenési formában /mikrofilm, foto, fordítás, eredeti stb./ állt rendelkezésre. Így az erőmű dolgozóinak válláról az irodalom felkutatásával levett teher is jelentős munkaidő megtakarítást jelentett. Végül, a szakirodalom felkutatása, szelektálása, kiértékelése és különböző módokon történő szolgáltatása lehetővé tette olyan megoldás folyamatba tételét, amely kb. 10 000 tonna évenkénti iszapolási veszteség megtakarítását eredményezte, nem szólva a korrózió ugyanis csak gazdaságos elmaradásáról. Ez, csak a kondenzvíz árával számolva /á 29 Ft tonnánként/, évi 290 000 Ft megtakarítást jelentett.

2. A gyártástechnológiák fejlesztéséhez szükséges szakirodalmi igények között szerepel a ceucs nélküli köszörlés megfelelő automatizálása, különösen az automatikus adagolás megoldása. Az 1964. év folyamán készített 24 referátum és azok kiegészítése fordítással, fotózással stb. lehetővé tette egy alkalmas adagoló berendezés megvalósítását, amellyel kb. 1000 normaóra megtakarítást sikerült elérni.

3. A gépkocsi-motorok zajosságának csökkentéséhez 54 szakirodalmi információt juttattunk el az illetékeshez. A felhasználó nyilatkozatát idézve "ezen igen hasznos tájékoztatás lehetővé tette a gépkocsi-fülke olyan mérvű zajmentesítését, amely az 1965-től kötelezően előírt KGST zajszint betartását eredményezte. A gyáron belüli 100.000 Ft megtakarításon kívül igen nagymérvű, - forintban ki sem fejezhető - gazdaságosságról beszélhetünk, hiszen a szakirodalom alapuló kutatások, vizsgálatok és végül a megvalósítás nélkül a gépkocsik nem vizsgáztathatók le a közúti közlekedésben."

4. Viszonylag kevés, - mindössze három - szakirodalmi adat tette lehetővé, hogy a motorok hajtókar csapágy hőmérsékletének ellenőrzését, a gépkocsiiparban először, olvadóbetéttel elvégezhettük. A szolgáltatott három forrás végül 60 000 Ft megtakarításhoz vezetett.

5. A turbófeltöltőkkel kapcsolatban nyújtott 55 információ kívül, más cégek mellett, a svájci BÜCHI, az angol SIMMS és HOLSET, a dán HELSINGØR SKIBSVAERPT, az amerikai TRW, SCHWITZER és GARRETT, a német AERZENER, EBERSPACHER, KOPP und KAUSCH cégektől külön levelezés útján részletes gyártmányismertetőket is bekértünk. A nyújtott

dokumentáció alapján 8 motor készült a Közeti Gépellátó vállalat részére, turbófeltöltővel, és így nem kellett import motorokat beszerezniük a hókotrókba. A megtakarítás 480 000 devizaforint és 200 000 effektív forint.

6. Harminchárom szakirodalmi adattal járultunk hozzá a motorolaj és egységes hajtóműolaj vizsgálatokhoz. A tájékoztatott részleg levele szerint a nyújtott információkat igen eredményesen tudták felhasználni kutatási és kísérleti munkáikban. Idézek levelükből, amelyben tájékoztatásunkat megköszönték: "Ténylegesen fel tudtuk használni 1964. évi motorolaj és egységes hajtóműolaj vizsgálatainkhoz, és részese e témakör az egységes hajtóműolaj bevezetésének, amely népgazdasági szinten kb. 70 millió forint megtakarítást eredményez."

1965. évi tájékoztatásunk eredményességének értékelése most folyik. Az eddig beérkezett adatok előzetesként is biztatóak:

1. Gépesítési főosztályunk közli: "A témafigyeléssel kapcsolatban kb. 400-600 000 Ft megtakarítást értünk el, jobb konstrukciók kialakítása folytán."

2. A kísérleti üzem előzetes beszámolója szerint a hazai gyártású műszerek és vizsgálati eszközök beindítása folytán a megtakarítás 200 000 Ft. A jobbkormányos jármű kialakításánál nyújtott tájékoztatás révén további 100 000 Ft. Kisebb tételekből /visszállító és vegyementesítő tehergépkocsi belső bevonatának elkészítése, cementszállító pótkocsik tenzometrikus mérése, turbófeltöltős motorok fékpadi és járművizsgálatainak megvalósítása, üzem- és kenőanyagszűrők nagyüzemi vizsgálatának beindítása stb./ összesen 145 000 Ft-ra teszik az eddig kiértékelt megtakarítást.

3. A gazdaságosabb indukciós hőkezelési technológiák kidolgozásához nyújtott tájékoztatás eredményességéről nagyfrekvenciás edzőüzemünk 500 000 Ft évi előkalkulált megtakarítást jelentett be.

4. Szerszámszerkesztésünk visszajelentéséből vett adatok szerint a bütökostengelysor átalakításához nyújtott szakirodalmi segítség 1300, a hajtórudsor távvezetékének megvalósítása pedig 1800 normaóra megtakarítást hozott. A motor főcsapágyakhoz készült célgép szakirodalmi előkészítése kb. 150 000 Ft megtakarítást eredményezett, - jelenti továbbá - míg a fröccs-sajtoláshoz nyújtott információk nyomán egyetlen alkatrésznel 200 000 Ft megtakarítást lehetett elérni.

Fenti - összesen kb. 1 800 000 Ft és 3100 normaóra - megtakarítást csupán az eddig 7 helyről beérkezett visszajelentésekből idéztem. Ha az adatokat összevetjük azzal, hogy az 1965. év folyamán 201 témában kb. 70 helyre és csak e szolgáltatásunk révén 8674 szelektált információt juttattunk el, akkor képet alkothatunk arról, hogy milyen hatással van a szakirodalom és a tájékoztatás a termelésre, de következtethetünk a tájékoztatás gazdaságos voltára, hiszen esetünkben a tájékoztatási osztály 1965. évi költségei, munkabérrel együtt, 496 690 Ft-ot tettek ki.

A felsoroltak után, azt hiszem, nem szorul magyarázatra, hogy milyen irányban kell haladnunk, mi a feladatunk és egyben mi a szakirodalom legjobb propagandája.

Ha már kimondtam a szót: propaganda, - beszélni kell feladataink között e tevékenységről is. Tudnunk kell, hogy a műszaki propaganda fogalma alá tartozó tevékenységgel nem pótolhatjuk a dokumentációs és tájékoztatási munkát. Mivel a vállalatoknál a műszaki propagandamunka több szerv társadalmi tevékenységében is szerepel, /PB, KISZ, Szakszervezet, Művelődési Ház, Műszaki Klub, helyi GTE stb./ ne fogjuk ki a szelet vitorlákból, annál is inkább, mert e célra csak a tájékoztatási, dokumentációs vagy könyvtári munkáktól tudnánk erőket elvonni. Mindenesetre törődnünk kell ezzel, de sokkal célravezetőbbnek tartom egyrészt besegíteni e társadalmi, politikai szervezetek munkájába, másrészt a vállalat dolgozóit tapasztalatsere látogatásokra, kiállításokra, filmbemutatókra, tanfolyamokra stb. szervezni, amely rendezvényeket nagy gyakorlattal, szinte kifogástalanul produkálja a MTE SZ /GTE/, KGM MTTI és egy sor más intézmény. Eredményesebb és nagyobb hatásfokú is az ilyen szervezőmunka annál, amit szerény eszközeinkkel mi végezhetünk azért, hogy a műszaki propaganda "mutatói"-nak eleget tegyünk. A vállalatok közötti versengés - sajnálatos módon - mégis itt kulminál. A közvetítő műszaki propagandamunka illusztrálására legyen szabad megemlítenem, hogy osztályunk, - mint vállalati megbízott, - csak a Gépipari Tudományos Egyesület előadásaira, a 22 üzemi GTE összekötő és a társadalmi munkások bevonásával, 1965-ben kb. 50 előadásra mozgósította gyárunk dolgozóit, amelyeken több mint 1500-an vettek részt. Ezenkívül 275 dolgozónkat küldtük különböző tanulmányutakra, 19 145 Ft, 51 dolgozónkat különféle műszaki továbbképző tanfolyamokra, 1920 Ft, és 48-at országos vagy nemzetközi konferenciákra, ankétokra vagy kongresszusokra, 21 420 Ft költséggel /összesen 42 755 Ft/.

A közvetlen felhasználók feladatairól:

Azonkívül, hogy a szakirodalmat fel kell használniuk, elsősorban az említett gazdaságossági visszajelentést kérjük tőlük. Ezzel lehetővé tesszük munkánk állandó fejlesztését, megalapozzák a tájékoztatási egység hírnevét, erősítik alapját és a szükséges befektetésekre ösztönzik a fenntartó intézményt.

Másodszor azt kérjük, hogy vezetőségi, munka-termelési és brigádertekezleteken emeljenek szót a tájékoztatási egység fejlesztésének és dolgozói megbecsülésének érdekében. Beszélgetéseinkből ismerem álláspontjukat és tudom, hogy a felhasználó igénye az is, hogy a tájékoztatási egység és dolgozója erkölcsileg éppen úgy megbecsült, anyagilag éppen úgy érdekelt legyen munkájában, mint maga a felhasználó. A szocialista bérezés elveit ki kell terjeszteni a szakirodalmi tájékoztatás dolgozóira is, éppen a gazdaságirányítási rendszer átalakításának időszakában, amikor az ösztönző bérezés elve előtérbe kerül. Ezzel a szakirodalmi tájékoztatásban /szakkönyvtárakban/ dolgozók hivatásérzete és lelkesedése nagymértékben fokozható.

A felhasználó ama kötelességéről már beszéltem a fenntartó intézmény feladatai között, amely szerint a felhasználás, a szakiroda-

lommal való szoros, állandó és élő kapcsolat a vállalatnak és a népgazdaságnak egyaránt érdeke. De a felhasználás és alkalmazás egyéni érdek is, akár az ujitásokért kifizetett díjakat, akár a szakirodalom alapján bevezetett gazdaságosabb termelési eljárásokat, korszerűbb és így eladhatóbb termékeket, s mindezeknek a vállalat dolgozóinak életszínvonalára való kihatását tekintjük.

Végül - a szívesen fogadott kritika elé - annyit, hogy az előadottakat mindvégig csupán gondolatébresztésnek szántam, nem módszertani ajánlásoknak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a különböző alternatívák előtt nyitott ajtót hagytam, nem akarván eldönteni, hogy pl. a területszervezés vagy a műszaki propaganda alközpon-ti vagy ágazati feladat legyen-e.

Gazdaságirányítási rendszerünk átalakításának időszakában - úgy vélem - szükség van még az ilyen gondolatébresztésre is. A szigoruan vett "tudományos megalapozásnak" ezután kell következnie, amivel a hálózatnak, - a fölötte és alatta állókkal szorosan együttműködve, - lépésről lépésre, de igen gyors ütemben kell foglalkoznia, a kívánt szervezet és állapot megteremtéséig, de azon túl is.

.§.

HEGYI.N.: Duties of the engineering information bodies in the economic reform period

The duties of and importance attributed to the information on engineering literature have been increased during the change-over period of the economy control system. Consequently, the mechanism of information on engineering literature ought to be similarly transformed. Informatory bodies including those from supreme control organizations to company departments to user must undoubtedly increase the intensity of both documentation and engineering literature utilization. In addition, study, enhancement, and justification of information economy cannot be neglected, either, thus author refers to respective examples encountered in company practice. The paper certainly gives rise to ideas definitely not to be neglected by those engaged in the necessary transformation of the engineering information mechanism.

§§§

ХЕДИ Н.: Тезисы о задачах информационных единиц по технико-производственной литературе в период реформы экономического механизма

В период преобразования системы управления экономикой страны расширяются задачи и увеличивается значение информации по спецлитературе. В частности, следует изменить и механизм информации по спецлитературе. Несомненно, что в информационных организациях - начиная от ведомственных организаций, в информационных органах предприятий, а также и в потребляющих организациях - необходимо повышать интенсивность документационной деятельности, а также потребления спецлитературой. Кроме того, необходимо обращать внимание на повышение, изучение и обоснование рациональности информационной деятельности. По этому поводу перечисляются примеры из практики предприятий. Настоящая статья дает тезисы учитываемые работниками, занимающимися должным преобразованием механизма информации по спецлитературе.

.!.

HEGYI, N.: Gedanken über die Aufgaben der Organe der technischen Information in den Betrieben in der Periode des Reforms der wirtschaftlichen Struktur

Die Aufgaben und die Wichtigkeit der fachliterarischen Information nehmen in der Periode der Umgestaltung des Wirtschaftsleitungssystems bedeutend zu. Demzufolge muss auch der Mechanismus der fachliterarischen Information umgestaltet werden. Es steht über allen Zweifeln, dass die Organe der technischen Information - von der obersten Leitung über die Organe der einzelnen Unternehmungen bis zum Benutzer der Information - bestrebt sein müssen sowohl die Intensität der dokumentalistischen Arbeit als auch diese der Benützung des Fachschrifttums zu erhöhen. Dabei darf aber die Steigerung, Prüfung und Bestätigung der Wirtschaftlichkeit der Informationstätigkeit nicht ausser Acht gelassen werden, wofür aus der Praxis der Unternehmungen Beispiele angeführt sind. Der Aufsatz gibt Anregungen für die Beauftragten, die sich in der notwendigen Umgestaltung des Mechanismus der technisch-wirtschaftlichen Information bemühen.

.□.